

Arabit kutsuvat, olemmeko valmiita

Arto Mustajoki

Ihmisen assosiaatiot toimivat salamanopeasti. Kun opetus- ja kulttuuriministeriöstä otettiin yhteyttä ja pyydettiin esiintymään Saudi-Arabiaan, mieleeni pulpahti joukko asioita: koulutusvienti, ihmisoikeudet, suomalaisten arroganssi, Yhdysvaltojen öljy- ja demokratiapolitiikka. En ole ensimmäinen suomalaisuuden lähettiläs tässä upporikkaassa kuningaskunnassa – enkä viimeinen. Kysyntä on kova. Saudeilla on vankka usko siihen, että Suomessa on osattu tehdä asiat oikealla tavalla. Maa ilman luonnonrikkauksia keikkuu erilaisten tilastojen kärjessä. Siihen täytyy olla jokin selitys. Siitä voi oppia myös maa, jolla ei ole rahasta puutetta. Peruskysymys onkin: mitä rahalla *ei* voi ostaa.

PISA-menestys ei ole ainoa maineemme luoja, mutta monen ulkomaalaisen silmissä tärkein. Menestys on pantu merkille erityisesti monissa Aasian maissa. Mielikuvat vastaavat harvoin täysin todellisuutta. Tässäkin tapauksessa ”koulu” on laajentunut mielikuvaksi ”koulutuksesta”. Näin suomalaiset yliopistotkin ovat saaneet ansiotonta arvonnousua. Tosin, jos otetaan huomioon yliopistojemme rahoitustaso sekä opiskelijoiden ja opettajien kotimaisuusaste, niin pärjäämme kansakuntana mainiosti myös yliopistojen tehokkuus- ja laatukisassa.

Usko ja luottamus suomalaisen koulutusjärjestelmän ylivoimaisuuteen on vankkumaton. Ilman PISA-tuloksia olisimme Saudi-Arabian, Japanin tai Kazakstanin opetusministerien mielisissä epämääräinen pohjoinen maa-alue jossakin Euroopan laitamilla. Nyt olemme SE PISA-MAA. Välillä maine pistää nolottamaan, koska itse tunnistamme myös ongelmamme. Siksi on vaikea uskoa, että sortuisimme näistä asioista maailmalla puhuessamme ylimielisyyteen ja liialliseen ylpeyteen. Ehkä se viime aikoina paljon

pohdittu arroganssi on enemmän ruotsalaisten ongelma. Sen sijaan olemme täydellisiä aloittelijoita koulutusviennin muuttamiseksi yksityisyritteliäisyydestä kunnon bisnekseksi.

Kun kyseessä on Saudi-Arabian kaltainen maa, ei voi välttyä pohtimasta kulttuuri- ja ihmisoikeuskysymyksiä. Jokainen arabimaihin tai muihin meistä merkittävästi poikkeaviin maihin matkustava joutuu kysymään itseltään yhteistyön tarkoitusta ja oikeutusta. Jotkut ovat sitä mieltä, että kaikesta yhteistyöstä luopuminen olisi oikea viesti näille maille, joilla on vielä pitkä matka meikäläiseen tasa-arvoon ja demokratiaan. Heitä pitäisi näpäyttää, jotta he oppisivat länsimaisten ihmisten tavoille. Kun lukee vaikkapa Wikipedian kuvausta Saudi-Arabias- ta, tulee todellakin sellainen tunne, että haluaisi pysyä kokonaan erillään tästä maasta. Siksi ymmärrän niitä, jotka välttävät tällaisia maita. Toisaalta monien mielestä nimenomaan kaikenlainen yhteistyö on paras keino lähentää kulttuureja toisiinsa. Boikotit ja julkiset paheksunnat eivät paranna kansalaisten asemaa näissä maissa. Näin itsekin uskon. Yhteiskunnan uudistuminen on vuosikymmenten projekti. Emme mekään ole rakentaneet omaa demokratiaamme muiden määräyksestä, vaan hitaasti asioita sisältäpäin kehittäen.

Esitelmäni Riadissa koski tutkimuksen ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta, mikä oli myös koko konferenssin aiheena. Tosin konferenssin nimessä oli sana *science*, mutta itse käytin sanaa *research*. Muutama muukin puhuja tarttui tähän tunnettuun englannin kielen semanttiseen ongelmaan. Oikeastaan paras ilmaus tähän yhteyteen olisi *research based knowledge*. Sille on erilaisia käyttäjiä yhteiskunnassa: elinkeinoelämä, julkinen sektori, media ja rivikansalaiset.

Eniten esityksessäni herätti kiinnostusta kaksi viimeistä tiedon hyödyntäjäryhmää. Medialla on entistä tärkeämpi asema tieteellisenkin tiedon filterinä. Varsinainen tiedejournalismi täydentää melko harvojen ihmisten maailmankuvaa uudella tutkimustiedolla. Sen sijaan päivä- ja iltapäivälehtien tiedeuutiset tavoittavat monet. Usein ne kuitenkin vain hämmentävät ihmisten käsitystä tieteen viimeisestä sanasta. Tässä kuussa me saamme lukea, että kahvi on erittäin terveellistä, ensi kuussa meille kerrotaan, että se on terveydelle vaarallista.

Konferenssissa oli lisäksi vain yksi länsimainen esiintyjä. Hän tuli Yhdysvalloista Khan Akatemiasta, joka muun muassa valmistaa Bill Gatesin ja Googlen avustusten turvin koulu- ja yliopistoille ilmaisia videopohjaisia opetusohjelmia. Näin Suomi ja Yhdysvallat esiintyivät paikallisten ihmisten puheissa jonkinlaisina mallimaina. Toinen puoli minua ajatteli, että taas Suomi pääsi hienoon seuraan, toinen taas – että huonoon. Keskustelu oli vilkasta, avointa ja täynnä yllätyksiä. Siihen osallistuivat myös lehterille sijoitetut naispuoliset konferenssiosallistajat. Isäntäorganisaatio KACST, lähinnä teknologiaan liittyvää strategista perustutkimusta tekevä ja rahoitettava keskus, sai kuulla moitteita liian yksipuolisesta tutkimusprofiilistaan. Opetusministeriltä tivattiin toimia koulujen tietokoneistamiseksi. Itse opin paljon Arabien maineikkaasta historiasta luonnontieteiden edelläkävijänä; yksi esimerkki: Abu-Al-Fath Abd Al-Rahman Mansoor Al-Khazini kirjoitti maapallon painovoimasta puolivuosittuhatta ennen Galileita ja Newtonia. Sain myös kuulla, että Higgsin hiukkasen löytäminen ei ole ristiriidassa Koraanin opetusten kanssa. Päinvastoin, uudet löydökset vain vahvistavat jo kauan kirjoitettua Sanaa.

Kokeneet taidenäyttelyissä kävijät keskittyvät yhteen taideteokseen ja painavat sen tarkoin mieleensä, koska muuten on vaarana, että taulujen vilinästä ei jää yksikään mieleen. Sovelsin samaa taktiikkaa isäntien valkokaapuiseen joukkoon. Tilanteen teki tavallista jännittävämmäksi

se, että olin ensimmäistä kertaa Saudi-Arabiassa enkä tuntenut etukäteen kuin yhden paikallaolijoista – hänetkin vain sähköpostin välityksellä. Kaikkein mieleenpainuvimman persoonan tittelin haltijaksi oli vakavasti ehdolla KACSTin presidentti Mohammed Al-Suwaiyel. Tämä minua selvästi vanhempi ja sivistyneempi herrasmies oli valloittavan innostunut organisaationsa saavutuksista. Kaikenlainen tekniikka näytti kiinnostavan häntä. Iloisena kuin pikku poika hän näytti, kuinka hän pystyy lähettämään kännykällään tekstareita arabiaksi, englanniksi – ja kiinaksi. Kun hän otti esille suunnitelmat tutkia Saudi-Arabiassa tyyppillisiä periytyviä tauteja, pääsin mainostamaan alan korkeatasoista suomalaista tutkimusta.

Kiintoisimman persoonan kisan voitti kuitenkin satunnainen lounaspöytänaapuri Khalil Niazy, joka käyntikortin mukaan on *Business Development Consultant*. Hän oli löytänyt epätavallista eläkeläispuuhaa nyt kun hän ”saattoi tehdä mitä itse haluaa”, kuten hän asian ilmaisi. Hän matkustelee Kirgisiassa, Uzbekistanissa, Kazakstanissa ja jopa Turkmenistanissa ja etsiskelee kaupallistamiskohteita. Hän suorastaan tuohtui kertoessaan, kuinka neuvosto aika on tappanut ihmisissä taidon ja halun tehdä nerokkaista tieteellisistä keksinnöistä myyntikelpoisia tuotteita. Hän auttaa tässä, mutta ennakkoluulot ovat kuulemma suuret. Paikalliset tutkijat joko eivät välitä rahasta tai pelkäävät muiden ryöstävän heidän ideansa. Lopputuloksena on se, että kukaan ei voita mitään. Niazylle Suomi on ennen kaikkia Nokia. Hän kyseli innokkaasti muista menestyvistä firmoista, erityisesti energisektorista. Kerroin sen, minkä tiesin suomalaisesta tuuli- ja bioenergiatutkimuksesta. Taas kerran tajusin, että ulkomailla ollessa pitäisi osata vastata mihin tahansa Suomea koskevaan kysymykseen tyhjentävästi.

Arto Mustajoki on Helsingin yliopiston venäjän kielen ja kirjallisuuden professori.